

Cesta do Rakous a Uher

Cesta do Rakous a Uher

Cestopis

BEDŘICH Z DONÍNA

EKNIZKY.SK

Cesta do Rakous a Uher by Bedřich z Donína is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License, except where otherwise noted.

NĚMECKÁ ZEMĚ, nyní Germania, za starodávna Allemania, jak někteří tomu chtějí, od Manna, pohanskýho boha starých Němcův aneb Alanův, lidu sarmatskýho, kteří se v té zemi osadili, tak jmenovaná, jest dlouhá 240 německých mil, kde nejdalší jest šířka její, 395 mil, k západu až k Pikardii a Burgundii, na poledne až k horám Alpes řečeným, které Vlaskou zemi od Německé dělí, se vztahuje; k vejchodu pak Uherskou, Polskou a Pruskou zemi, k půlnoci moře Německé, Ostersee jmenované, Denemarskou a Pruskou zemi má. Krajina jest ourodná, velmi veselá a pěknýma slavnýma městy okrášlená, takže Hišpanii ani Frankrejchu ani Vlaské zemi nic napřed nedá. Povětří jest mírného a poněkud studeného, ale zdravého. Na obilí jest velmi ourodná, též také místem i na víno, jakožto v Rakousích, v Tyrolu, v Elzasu a při řekách Rejnu a Nekarů, a v Rakousích a v okolních místech netoliko víno dobré, ale výborný šafrán roste; jsou v Němcích vody slané, z kterýchž se sůl v hojnosti dělá, a na několika místech teplice vod zdravých; kovy všelijaké se nacházejí, volovo, měď, mosaz, železo, zlato,

stříbro na větším díle, takže předešle celý Frankrejch, Hišpanie i Vlaská země stříbro všecko z Němec měli, dokud plavení do Indie odevřino nebylo. Rovina pěkná tam jest, a tak hornatá jako Vlaská země není. Řeky přednější v Germanii tyto jsou: Dunaj, o kterém v svém místě praveno bude; Rejn svůj počátek in Alpibus má, vedle Basilie, Štraspurku, Špejru, Mohuče, Kolína a jiných mnohých měst do Německého moře teče; Amasis neb Ems, Main, Labe, Nekar, Odera, Viser, Mosa, Mosela, Iser, Oenus a jiných mnoho. Krajiny Německé země krom Nydrlantu, který 17 krajin obsahuje, jsou tyto: Elsaská země, Virtenberg, Šváby, Frankonie, Tyrol, Bavory, Rakousy, Štýrsko, Korytany, Karniola, Česká a Moravská země, Slezsko, Lužice, Míšeň, Brandenburk, Saská, Pomerská, Durynská, Haská, Vestfalská země, Klivia, Juliacum, Leodium, Treveris; vo těch mluvím, kteří říše jsou živí oudové. Knížat znamenitých v Němcích mnoho jest, předně římský císař, kterého před korunováním králem jmenují, králové dva, denemarský a český, arciknížata rakouská, knížat mnoho a předně sedm kurfirštův neb volencův císaře římského. O kterých ustanovení a řádu císařství Německého v krátkosti nětco oznámím. Předně habit římského císaře a dvou volencův neb kurfirštův, jednoho

duchovního a druhého světského, vymalovati sem dal:

Ota Čtvrtý, neb, jak někteří chtějí, Třetí, po přenešení císařství do Německé země s Řehořem toho jména Pátým, papežem, nový řád a nařízení o volení císaře od německých knížat, tak aby to důstojenství v říši zůstávalo, ustanovili. Léta Páně 1001 zvolili jsou k tomu šest knížat z německého národu, ti aby moc voliti římského císaře měli. Předně tři arcibiskupy, které Římského císařství arcikanclíře ustanovili, totižto arcibiskupa kolínského, který by ve Vlaších, arcibiskupa mohutského, který by v Německý zemi, a arcibiskupa treverského, který by v Frankrejchu arcikanclířem byl. K těm přidání jsou tři světští knížata, pfalckrabě z Rejnu trucksas, kníže saský maršálek, markrabě brandeburský komorník císařství Římského. Od kterýchžto volený král římský sluje a po přijetí koruny zlaté od papeže římského římským císařem se jmenuje. Jsou ještě jiný dvě koruny, kterými římský král korunován bývá, Aquisgrani neb v Cáchách železná, a v Mediolánu stříbrná. Jiní ouřadové a povinnosti říšské tehdaž a potomních časů ustanovené sou tyto níže položené. Tři kurfirštové duchovní, mohutský, kolínský, trevírský; čtyři kurfirštové světští: král český, pfalckrabě z Rejnu, kníže saský,

markrabě brandeburský, čtyři knížata: bavorský, brunšvický, švábský, lotarinský. Čtyři markrabata: moravský, brandenburský, badenský, míšenský; čtyři landkrabata: durinský, saský, leuchtenberský, elsaský; čtyři purkrabata: normberský, meidenburský, reinecký, stromburský; čtyři hrabata: klevský, sovojský, švarcenburský, Ciliae; čtyři svobodní páni: z Cimburku, z Thusis, z Westerburku, z Aldenwaldu; čtyry rytíři: Delav, Struneck, Melding, Frauvenberg; čtyři města: Augšpurg, Mec, Cáchy, Lubek; čtyry dvory: Ulm, Hagenav, Selkštat, Bamberg; čtyři sedláci: Kolín, Řezno, Konstancí, Salcburg. Tím řádem mnohé jsou potomních časů přidané.

[Vynecháno 9 rukopisných řádek špatně čitelných.]

A z těch povinností mnohé jsou proměněné a některé již dokonce zhynuly.

Města velmi pěkná, slavná a mocná jsou; mezi nimi jest okolo šedesáti svobodných měst, z nich některé imperiales neb říské města se jmenují, jako Augšpurg, Nürnberg, Lubek, Kolín. Arcibiskupův v Německé zemi jest sedm: tři kurfirštové duchovní, o kterých svrchu praveno, totiž mohutský, kolínský, treverský, mimo ně magdeburský, salcpurský, bremenský a řezenský, a osmý v království Českém arcibiskup, kteří pod

sebou mnoho biskupův mají. Akademie jsou tyto: v Bazileji, v Kolíně, v Dilingu, v Mohuči, v Marpurgu, v Lipště, Ingolštatu, v Heidlberce, v Freiberce, v Frankfurtu, v Erfordii, v Praze, v Roztoku, v Königsperce, v Trevíru, v Tubinku, v Vídni, v Vratislavi, v Vitemberce, v Vircpurku. Kroj německý teď vymalovaný máš, těchto let skůro všady se cizí kraj užívá. Jsou Němci postavy slušné, prostřední, barvy bílé a červené, vlasy rusé mají. Jsou stálí, silní, smělí, stateční a věrní, k hodování, kvasům velmi náchylní. Lid německý jest statečný pěší lid tyrolský, švábský a vestfálský; největší chválu má jízda brunšvická, klivská, hankonská a slezská nejlepší jest. Tomu chtějí, že by říše do pole dvakrát sto tisíc jízdy i pěšího lidu vyvésti mohla, kterým by se profantův a potavy v hojnosti dostávalo, což i zkušeno jest, neb Karel Pátý císař proti Turku u Vídne měl lidu v poli devadesáte tisíc pěšího, třidceti pět jízdneho a Maximilián Druhý u Rábu sto tisíc pěšího lidu jměl, a třidceti pět tisíc jízdy, avšak tu žádného nedostatku nebylo. A toto bud' dosti o Říši. A pro snadnější vyrozumění položení německých krajin a měst vidělo mi tuto mapu neb tabuli Německé země položit.

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉ mocné a bohaté jest, od Jindřicha Čtvrtého, římského císaře, léta Páně

1083 z knížetství jest učiněno a Vratislav, syn Břetislavův, kníže české, na sněmu říském v Mohuči od téhož Jindřicha Čtvrtého za krále byl vyhlášen, od Biberta; arcibiskupa treverského, na království České v Praze pomazán a korunován, a po smrti jeho do šedesáti let potomci jeho královského důstojenství zanechali, až zase Vladislav, kníže české, od Fridricha Barbarosy, římského císaře, korunu a titul královský u Mediolánu přijal. Království České tyto krajiny pod sebou má: Moravské markrabství, Slezské knížetství a markrabství Lužické, země bohaté a úrodné, které mnoho tisícův lidu zbrojného do pole vyvésti a nejmenší z nich, Lužická země, dvadeceti tisíc lidu hodného a zvyklého beze vší nesnáze poslati může.

Česká krajina, jakž se na tom všickni historikové snášejí, od Čecha, knížete slovanského, nejprvnějšího fundátora země České, jméno má, kterýž, vyšedši z Illirie neb slovanské země, léta 550 místo při řece Vltavě tak jmenované k obydlí sobě vyvolil. Týž kníže Čech a potomci jeho vorla černého v bílém poli na štítu nosili až do knížete Boleslava Ukrotného, kterému Lotarius císař pro mord bratra jeho, svatého milého Václava, místo orla kotel v plamenu nositi na štítu uložil, který kotel Vladislav, kníže české, od Fridricha Prvního

při Mediolánu korunovaný, za lva bílého o dvou ocasích v červeném poli změnil.

Česká země veprostřed Německý leží, horami vůkol obklíččená, čtyřiceti mil jest dlouhá a tolikéž široká jest, k vejchodu Moravskou a díl Slezské země, k poledni Rakouskou a Bavorskou zemi, k západu Pfalc, k půlnoci Saskou a Míšenskou zemi má. Země jest velice úrodná na obilí, kterým i jiné německé země každoročně fedruje; rybníků mnoho má a ryby v nich dobré, které až do Bavor, do Tyrolu a okolních zemí vozí. Kovy všelijaké v ní se nacházejí, jakožto stříbro výborné u Budějovic, u Krumlova, obzvláště pak u Hory Kutny, zlato u Jílového, takže mnohdykrátě králům českým kusy zlata deset liber ztíži se přinášely, a jiné všelijaké kovy, jakožto volovo, železo, měď, mosaz, cín etc.; též i drahé kamení, zvláště na horách Krkonošských, takže v přísloví vzešlo, že mnohdykrátě pastucha hodí po krávě kamenem, který dražší nežli kráva jest. Víno místem, jakožto okolo Litoměřic, Oustí a jiných okolních míst roste.

Města přednější jsou tato: Praha, hlavní město královské, stolice těchto let císařův římských jakožto králův českých, město velice slavné a vznešené, takže žádnému městu německému ani v velikosti ani v pěknosti napřed nedá. O něm mnoho psáti zapotřebí není, poněvadž o vznešenosti téhož

města jest nám Čechům povědomo, toliko kratičce přednějších věcí dotknu. Týž město Pražské, které tři velká města, Staré, Nové a Menší v sobě obsahuje, jest od kněžny Libuše při řece Vltavě založené, od mnohých knížat českých, obzvláště pak od Karla Čtvrtého, císaře, Otce vlasti, rozšířené a velice privilegii a svobodami obdařené a mnohým slavným stavením obecním ozdobené. Dva zámky má, jeden z této a druhý z druhé strany řeky Vltavy. Z této strany hrad královský svatého Václava, netoliko jménem, ale i skutkem královský, nebo podobnější k městu nežli k zámku zdá se býti; tam jest velký a slavný palác klenutý bez sloupů, nevídané velikosti, památka krále Vladislava; tam jest kostel arcibiskupský, v kterém tělo svatého Víta, svatého Zikmunda, svatého Vojtěcha; svatého Jana, kanovníka kostela Pražského, (kterého král Václav, syn císaře Karla Čtvrtého, že zpověď královny, manželky jeho, vyjeviti nechtěl, s mostu Pražského shoditi dal, nad jehožto tělem začastý světla nočního času vídána byla, pro kteroužto příčinu jest z vody vytažen a slavně pochován, na kterýžto hrob kdo svévolně a potupně vstoupí, toho dne hanby světské neujde), a v jedné kapliče, drahým kamením českým ozdobené, tělo milého svatého Václava, dědice a knížete českého, odpočívá a v jedné okrouhlé kaple na krchově tělo

svatého Vojtěcha, v kostele svatého Jiří tělo svatě Lidmily a u Všech svatých svatého Prokopa, opata, tělo leží. Nad řekou Vltavou jest slavný, kamenný, v Německé zemi nejdelší most, od císaře Karla Čtvrtého, milovníka Prahy, vystavený. Domové a paláce tohoto času tak se nákladně stavějí, že německému žádnému městu nic napřed nedá.

Jiná města sou tato: Hora Kutna, Egra neb Cheb, Budějovice, Plzeň, Králové Hradec, Litoměřice, Žatec, Louny, Chrudim, Rakovník, Čáslav, Oustí, Most, Český a Německý Brod, Kolín, Slanej, Kadaně, Klatovy, Domažlice, Stříbro a jiná mnohá, jichžto všech jest přes 30, Písek, Nymburk, Kouřim, Pelhřimov, Tábor, Vysoké Mýto, Rokycany, Mladá Boleslav, Bydžov, Jaroměř, Mělník, Bělá, Dvůr Králové, Prachatice, Chomutov immediate králi českému a králové poddaných. Jiných měst panských a rytířských jest velmi mnoho, a tomu chtějí, že by v této zemi České zámkův, měst, městeček královských, panských a rytířských sedm set osmdesáte, a třidceti dva tisíce vsí býti mělo.

Řeka Labe začátek svůj v Čechách má a skrze ni a skrze Míšenskou zemi i Saskou teče a do moře Německého nedaleko od Hamburku vpadá. Jiné řeky sou: Vltava, Ohře, Sázava, Jizera, Lužnice, Orlice, Vatava, Oupava, Ouslava, Radbuza a jiné.

Habit staročeský z svrchního vymalování poznati moci budeš.

Léta Páně 1588 v pondělí po svatým Martině, to jest 14. dne listopadu, můj starší bratr Jan Vladislav dobré paměti a já z Prahy sme vyjeli a do Českého Brodu přijeli. Na ráno skrze Kolín, město, které nad Labem leží, sme jeli, po pravé ruce město Horu Kutnu, kdežto hory stříbrné sou, nechali, a na noc do Čáslavě přijeli; 16. listopadu do Habru k vobědu, k večeri do Německého Brodu, 17. listopadu pomezí a hory české jsme přejeli a vedle zámku a města Polný jeli, u kterého se Moravská země začíná.

MORAVA, krajina od řeky Moravy (která skrze ni vedle Olomúce a Kroměříže měst teče a nedaleko města Haimburku u pomezí uherského a rakouského do Dunaje vpadá) tak jmenovaná, k vejchodní straně Uhry a Poláky, předělána jsouce od nich řekou Moravou, k západní straně Čechy, na poledne Rakušany a na půlnoci Slezáky má, bylo předešlých časův veliké a mocné království, kteréž svůj královský titul, též i arcibiskupství, skrze Svatopluka, krále moravského, nevážnost potratilo, a tu krajinu nětco Poláci a Čechové mezi sebou roztrhali, ale větší díl k koruně české s titulem markrabství přináleží. Jest země na obilí

a víno velice hojná, též i šafrán dobrý se tam nachází. Řeky jsou tyto: Morava, o které svrchu zmínka se stala, Svitava vedle Brna do řeky Teji teče; Jihlava, odkudž město jméno má, Čechy a Moravany dělí, a Teja řeka vedle Znojma teče. Města přední tato jsou: Olomúc, v kterém sem léta 1595 byl. To město jest nejpřednější v markrabství Moravském, kteréž řeka Morava vůkol otočila, jest zdmi a valy dobře opatřené a pěkně od kamene vlaským způsobem vystavené, obzvláště pak dva pěkné rynky nedaleko od sebe; biskup a kanovníci obzvláště místo a byt od města oddělené mají. Po Olomouci jest nejpřednější Brno, v kterém sem léta 1595 byl; jest město starožitné, které před lety po Velehradu, první jméno mělo; nad řekou Svitavou na vršku leží, jest pěkné a velké domy kamenné, vlaským způsobem stavené, má; kostelů a klášterů nákladných nemálo. Kostel svatého Jakuba jest plechem přikrytý, též věže u něho. To město s druhé strany řeky jest horami skalnatými obklíčené a dobře před nepřáteli zdmi i jinými potřebami opatřené. Při městě zámek na vysokém vrchu jest, Špilberg řečený. Po Brně jest Znojmo, o kterém málo doleji, Jihlava, Hradiště, Kroměříže a Vyškov biskupská a jiných, mnoho.

A ten den, totižto 17, listopadu, v Kamenicích sme noclehovali, v Třebíči jsme snídali, na noc

jsme do Biskupic městečka přijeli; 18. listopadu do města Znojma. To město nad řekou, řečenou Dyje, na pomezí rakouským a moravským leží, v kraji na víno a obilé velmi ourodném; jest město pěkně vystavené, pevné, před nepřáteli dobře vystavené a opatřené, v němž Zikmund císař a český král umřel. Pod Znojmem klášter Lucký řádu premonstranského, bohatý a pěkně vystavený, jest fundován od Marie, kněžny české, dcery Jindřicha císaře a manželky Kunderáta, knížete českého a moravského, léta 1190. A ten den, totižto 18. listopadu; jsme do Rakous přijeli a v Guntersdorfu městečku noclehovali.

RAKOUSKÁ ZEMĚ, Austria a německy Osterreich, to jest vejchodní království, od franských králů jmenovaná, k vejchodu Uherskou zemi má, k poledni Štýrské hory, k západu Bavyry, k půlnoci řeku Teju a Moravskou zemi; jest krajina povětří zdravého, ourodná na obilé, ovotce, obzvláště pak na víno, šafrán tam velmi dobrý roste, takže přes něj lepšího není, též i zázvor u města Haimburku. Města přednější v dolejších Rakousích tato jsou: Vídeň, město hlavní, Nové Město, Stein, Krems, Bruck, Sct. Pölten a jiná. Dunaj řeka skrze celou zemi teče. Rakouská země, které také Štýrsko, Korytany a jiné země, jak se doleji oznámí, přináležejí, jest dědičná arciknížat

rakouských, mezi všemi křesťanskými králi a knížaty nejpřednějších pánův, kteří svůj vývod od hrabat habšpurských z rodu králův Austrasie a starých králův franských mají, kteřížto arciknížata, jak jsou Rakous dostali a titul arciknížecí (kteréhožto žádný kníže jiné v světě krom toho rodu neužívá) obdrželi, krátce oznámím. Fridrich Druhý, kníže rakouský, poslední rodu babemberského, od Fridricha Druhého císaře prvním arciknížetem rakouským jest ustanoven, a bez dědicův z tohoto světa sešel, po jehožto smrti Otakar král po ženě Markétě Rakous dostal a té zemi dvadcti šest let v držení byl, až do císaře Rudolfa Druhého, hraběte habšpurského, kterýž léta 1271 na císařství Římské volen jsouc, Rakousy a jiné země k nim náležité Otakarovi, králi českému, odňal, a Albrechta syna svého s povolením vši říše těch zemí pánem ustanovil, který však arciknížecího titule neužíval, ani potomkové jeho, až do času Fridricha Třetího císaře, kterýžto, zůstavši dědicem všech zemí Rakouských, titul arciknížecí, podle privilegium, daného knížatům rakouským od Fridricha Druhého císaře, k sobě přijal a potomkům svým zůstavil; a jakož není v světě potentáta, který by titule podobného užíval, tak také není žádného, který by se v bohatství a v možnosti tomuto slavnému

domu přirovnati mohl, (neb ať hišpanského krále pomínu, o kterémž, když o království Neapolitánském psáti budu, zmínku učiním). Tento slavný dům tyto země a krajiny drží: Uherské království, České království s zeměmi připojenými; Moravskou, Slezskou a Lužickou zemí. Item dědičné země Rakousy, Štýrsko, Korytany, Carniolu, Tyrol, díl Istriie ve Vlaších, hrabství Goritiae a Ciliae, knížetství Švábský, Elsaský, Konstanský a Brisgoviae, které krajiny stálého důchodu půl třetího milionu, to jest dvadce pětkrát sto tisíc, a extraordinarie tolikéž vynášejí, a v čas potřeby sto tisíc pěšího a třidcet jízdného lidu do pole vyvésti mohou, a tak ta sláva a vznešenost při témž slavném rodu hrabat habšpurských jim od Boha připověděna až posavad pozůstává, o které přípovědi vidělo mi se tuto nětco oznámiti.

Rudolf, syn Albrechta Prvního, jak kroniky německé vypisují, jedouce jednoho času cestou, z příhody nenadále trefil na kněze, kterýž by se byl rád s velebnou svátostí k nemocnému přes vodu přeplavil, ale toho pro širokost její dovésti nemohl: on pak když kněze toho dojel, pozdravil jej a tý velebné svátosti poctivost náležitou učinil, rozkázavši knězi na koně svého vsednouti a tu, kde by mu potřeba ukazovala, dojeti. Kněz ten potom,

vykonavši potřebu svou, navrátil se k hraběti Rudolfovi a kůň jeho mu navracoval, kteréhož jest on žádnou měrou přijíti nechtěi mluvíc, že není hoden na něm seděti, nebo jest on na hřbetě svém nesl Pána a Spasitele našeho. Kněz vidouce v hraběti takovou velikou poníženost, dal mu požehnání a potom se zase navrátil s velebnou svátostí do domu Božího. Když jest se pak rozjel hrabě Rudolf s knězem tím, trefil na jednu ženu věštkyni, velice nábožnou poustedlnici, kterážto jak jest jej uzřela, hned mu počala vypravovati přípověď Boží za to ponížení jeho, oznamujíc mu štěstí, které jej i s potomky jeho potkati má, takže nikdy sceptrum ani koruna od nich odňata býti nemá, pokudž toliko budou ostříhati cest a příkázání jeho a vykonávati ceremonie, které církev svatá obecná zachovávati poroučí.

A již se k cestě naší, od které jsem se odebral, navrátím. Guntersdorf jest městečko a při něm zámek pěkně vystavený, a okolo něho zeď a příkop. 19. listopadu ráno přede dnem sme vyjeli a překážku od jakýchs světél neb oblud jsme měli, neb nás do jakýchs bahen a rybníků zavésti chtěly, a ten den jsme do Vídně přijeli.

Vídeň, město hlavní Rakouské země a stolice arciknížat rakouských, jest prve Juliobona aneb Flaviana jmenované, jméno od jedné nevelké řeky

aneb potoku má, který nedaleko od města tudy teče a do Dunaje vpadá. Město pevné jest a velké, zdmi, příkopy a baštami, valy, náspem a všelijakými potřebami dobře opatřené, a proto se proti nejouhlaavnějšímu křesťanského jména nepříteli Turku nepřemožená pevnost jmenuje. Solimanus, turecký císař, po dobýtí Budína léta Páně 1529 s velkým a hrozným vojskem a počtem lidu do několikrát sto tisíc 26. dne měsíce září Vídeň oblehl a několik šturmuů k němu pustil. A ačkoliv Turci na několika místech s nebezpečenstvím města se podkopali, však Vídenští, majíce lidu zkušeného a bojovného v městě do dvadcti tisíc, pod správu nejvyššího hejtmana Filipa, falckraběte z Rýnu, náležejícího, statečně se bránili a tak je přivítali, že do osmdesáte tisíc Turkův při témž městě zahynulo a Solimanus s velikou hanbou a potupou se domů s tolika stotisíci lidu navrátiti musil. Město čisté jest a pěkně vystavené, domy má vysoké kamenné, střechy cihelné, sklepy velmi hluboké a na větším díle pod jedním hlubokým sklepem druhý hlubší jest, že tak jest hluboko pod zemí, jak nad zemí vysoko staveno, chtějí tomu. Studnice, tak jako sklepy, hluboké jsou a voda v nich dobrá. Rynků v městě několik jest, největší vedle koleje jezovitské, tam se chléb prodává, na druhém ovotce a

všelijaké vaření, na třetím ryby, na čtvrtém obilí, tomu nový rynek říkají. Kostelů v Vídni mnoho jest, všecky katolické, hlavní biskupský kostel svatého Štěpána, veliký z kamene tesaného, bílým a červeným mramorem dlážděný jest, věže u něho převysoká kamenná a velmi nákladná, okrasa všeho města. S té věže město Haimburg, kteréžto osm mil od Vídně vzdáli jest, viděti se může. Chtějí tomu, že tyto tři věže ve vsí říši nejnákladnější jsou: jedna každá z nich svou obzvláštnost má, totiž tato vídenská za nejpevnější, štraspurská za nejpečnější a landshutská za nejvyšší se pokládá. V kostele sloupův kamenných čtverhranných mnoho jest a v nich obrazy kamenné mistrovsky udělané. Krov kostela polívaný rozličných barev jest. V sakristii viděli jsme těla celý dvou mláďátek, trn z koruny Pána Krista, kus sloupu, k kterému byl přivázán - a jest z červeného mramoru - varhany svaté Cecilie, meč svatého Karla a jiné mnohé svátosti. V tom kostele leží Fridrich, toho jména Třetí, císař. Alžběta, královna franská dobré paměti, Rudolfa, nynějšího císaře sestra v Vídni kostel pěkný pod červenou střechou plechovou vystavěti dala, v kterém velmi pěkná archa oltářní se spatřuje. Dům její a klášter, který ona též vystavěla vedle kostela jest, a z svého domu pavlač až do kostela a kláštera měla, a tam dnem i nocí

Pánu Bohu se modlila a hojně almužny dávala, kterouž, když 23. dne měsíce listopadu léta 1592 Pán Bůh z tohoto světa povolati ráčil, chudí lidé jako matku plakali. Špitály v městě dva jsou císařský pěkně stavený, druhý městský. Nedaleko ode dvoru královny franské dům velký jako nějaký zámek po všech čtyrech stranách stavený jest, jemuž císařská marštal říkají, v tom domě komedie a hry bývají. U nové brány jest jeden dům, tam se galeje a jiné velké lodi chovají, které se na Dunaji potřebují. V Německé zemi jsem jim podobných neviděl, též některé také menší kusy střelby a jiné vojenské nástroje. Akademie ve Vídni slavná od Fridricha císaře léta 1237 založená, které kanclířem biskup Nového Města jest. Naproti zámku jest velký plac, na kterým turnaje bývají, a v placu dům veliký znova stavený, kterému Arnoštů dům říkají.

Zámek vídenský čtverhranatý při jedné městské bráně v prostředku plac má, na každém rohu toho zámku věže tlustá, s cihlami přikrytá, při zámku příkop a přes příkop most zdvihací jest; na tom zámku arcikníže Arnošt, Jeho Milost dobré paměti, mého času bydlel. Kupcův v Vídni mnoho jest, zvláště v jedné ulici, kterou se na zámek chodí; po jedné straně všudy krámy mají, té ulici Kolmark říkají. Procesí v Vídni den Božího těla pěkná bývá;

každé řemeslo praporec svůj má, po ulicích ve zbroji měšťané stojí a toho času všechny brány se zavírají. V tom městě všech věcí jest hojnost, vína dostatek a za laciné peníze, masa, ryb, obilí, ovotce všelijakého, které se z Uher vozí, obzvláště pak dobrých uherských melounů. Brány městské tyto jsou: jedna Uherská, druhá Korytanská, třetí Zámecká, čtvrtá Skotská, pátá Nová brána, šestá Červená anebo Dunajská, nebo Dunaj vedle samého města teče a několik dřevěných mostů má, neb se na několik stran dělí. První jest u samého města, předměstí od města dělicí, druhý, kde se clo dává, třetí největší, který se skoro každého roku, když se led rozpouští, zláme, a na něm se pan Joachim z Hradce, kancléř království Českého, probořil a utopil. Čtvrtý most, též dřevěný, za tím velkým jest. Dunaj, řeka v Evropě největší, nejpřednější a nejprudčejší, do které 63 jiné řeky vcházejí, které na větším díle lodí nésti mohou, v Švábích nedaleko od Mengen svůj počátek má a skrze Švábskou, Bavorskou a Rakouskou zemi vedle měst Ulmu, Ingolštatu, Řezna, Pasova, Lince, Vídně teče, odtud skrze Uherskou zemi a vedle Bosnie, Servie, Valachie, Bulgarie, Misie dolejší tekouc, do moře Scytského (které se Pontus Euxinus a vlasky Mare Maggiore jmenuje), sex ostiis, šestmi průchodištiemi vchází.

Předměstí veliké od dřeva při každé bráně obzvláště jest, při nich zahrady velmi veselé a pěkné se spatřují. Dvě míle od Vídně jest zahrada císařská, velmi pěkná, pěkným klenutím a pavlačemi obmezená a pěknými věžemi ozdobená. Mezi jinými věžemi jest jedna, v který jest hluboká a široká studnice a voda se váží plechovými nádobami místo provazu, ty nádoby jsou nápodobné těm koženým, kterých pro oheň užíváme. Ta zahrada jest rozličným kvítím na způsob vorlů, hvězd, zvířat francouzským způsobem vysázená a pěknými fontánami neb laurami mramorovými a spanilým štěpím, na kterým pěkný ovotce roste, okrášlená. Nedaleko odtud jest zámek císařský znova stavený, v němžto mnoho pokojů jest. Tomu zámku Gerštorf říkají, tam se rozličná zvířata chovají.

Jsouce ve Vídni léta 1590 v sobotu po Povýšení Svatého kříže, to jest 15. dne měsíce září, veliké, strašlivé a hrozné bylo zemětřesení, takže domy a celé město jako kolíbka se hejbal, země hučela, až hrozno bylo poslouchati, komíny a cihly na ulice s střech padaly, stěny se trhaly, domy se bořily, věže svatého Michala půl upadlo, věže svatého Štěpána se nakřivila, z kterýchžto mnoho štukových kamenů spadlo. Věže jezovitské kus a svatého Jana také kus upadlo, střecha u kostela Škotského po

jedné straně se obořila, jeden dům, obecní hospoda U zlatého slunce, také se zsul, a osm nebo sedm osob zasypal a žádnýho skoro domu nezůstalo, aby z toho třesení nějaké škody nepocejtil. Ten den nevypravitedlná škoda za několik mnoho tisíců tomu městu se stala, a taková bouue byla, že dosti dnesoudného bylo. Arcikníže Arnošt tehdáž v Vídni byl a tu noc z města vyjel, nebo v městě býti nebylo bezpečno, jiní lidé z města nemohouce, na placy a rynky z domův utíkali a tam až do dne zůstali. Ráno v neděli mnozí v takovém nebezpečenství jsouce postaveni, nejsouce svým životem jisti, z hříchův svých se vyznávali a velebnou svátost přijímali, u večer pak se ven z města na zahrady, na pole a luka stěhovali, a tam za mnoho dní, dokud to zemětřesení se neupokojilo, zůstávali. Ve čtvrtek potom za tou příčinou procesí ustanovena do kostela patrův jezovitův s velikou jak arciknížete Arnošta a sestry jeho Alžběty, královny franské, tak všeho lidu pobožností. V jiných okolních krajinách, ač také zemětřesení bylo, však ani podobenství tohoto nemělo.

Dvě míle od Vídně leží město Klosterneuburg, v kterém jsme začastý bývali. Město jest nevelké vedle Dunaje, na druhé straně Dunaje proti němu město Korneuburg leží. Klášter v Klosterneuburku

bohatý jest, který svatý Leopold, markhrabě rakouský, vystavěti dal. Tam sme truhlici anebo hrob stříbrný asi dvou loktů zdýli a v něm kosti sv. Leopolda viděli, též také mnohých nákladných vornátův, drahým kamením a perlami ozdobených. 14. dne listopadu, na den svatého Leopolda, tam slávná pout bývá. Osm mil od Vídně leží Nové Město rakouské, do kterého jsme se léta 1591 čtrnáctého dne měsíce ledna na procházku vypravili, a na druhý den zase do Vídně se navrátili. To město v Rakousích po Vídni a Linci jest nejpřednější, jest dosti velké a pevné, v místě bahnivém leží, což mnoho k pevnosti pomáhá. Zámek má pěkně vystavený, tam arcikníže Maximilián svůj dvůr měl. V zámku kostel jest, v kterém císař Maximilián První jest pochován.

Léta Páně 1589 druhého dne měsíce října sme se na uherskou cestu vypravili, a na lodi vsedavše, toho dne jsme po Dunaji do Fišeminu, čtyry míle od Vídně přijeli a tu přes noc zůstali. Na ráno třetího dne října vedle města Haimburku, je na pravé ruce nechajíc, jsme jeli. To město nedaleko od pomezí rakouského a uherského u Dunaje leží, zámek u něho na příkrém vrchu jest, od města až nahoru k zámku zdi městské jdou. Nedaleko odtud řeka Morava, která Rakouskou zemi od Uherské dělí, do Dunaje vpadá a ten den jsme do Prešpúrku přijeli.

KRÁLOVSTVÍ UHERSKÉ, k kterému mnohé krajiny, jako Sedmihradská, Charvátská, Dalmatská a Bosenská přináležejí, jest velice bohaté a mocné. K poledni se od Charvátské země a Servie řekou Sávou dělí, k půlnoci Polskou a Ruskou zemi, k západu Rakušany a Moravany, v východu Misy krajinu má. Jest země Uherská velice bohatá, ourodná a na všecky větci hojná, takže všecky jiné převyšuje, neb všecky větci k potřebě a k živnosti lidské, též i k rozkoši přináležející tam se v hojnosti nacházejí. Předně obilí hojnost, neb ta země velice ourodná jest, že skůro bez zdělání dědin obilí přináší, ovotce všelijakého dostatek, které do Vídně vozí, víno tam velmi dobré roste, některé se, jako tokajské, malvazímu rovnati může, obzvláště pak u města Sermium jmenovaného. Dobytká taková hojnost, že všecknu Vlaskou, Německou a Českou zemi dobyt看 fedruje a vychovává, a to se ušetřilo, že jednoho roku do Němec samou toliko vídenskou cestou (krom jiných silnic a cest, kterými se dobytek do těchto krajin žene) přes vosmdesáte tisíc volův hnáno bylo a mnohý sedlák za několik let na pastvě přes sto volův mívá. Zvěři a ptactva tak mnoho jest, že i sedláci všelijakou myslivost provozovati sobě svobodně mohou. Ryb veliká hojnost a za velmi skrovné peníze. Kovy všelijaké:

zlato, stříbro, měď, vócel, železo, barvy, též i kámen, z kterého se sůl dělá, v zemi se nachází. A zlato netoliko v zemi, ale také i v některých potocích, anobř i na rýví vinném místem se nachází. Řeky velké má tak, že žádná krajina není, která by tak mnoho a tak velikých řek měla. Přednější jsou tyto, které velké lodí nésti mohou a velmi rybné jsou: Dunaj, Savus, Dravus, Tibiscus, jezera veliká a největší Balaton, nedaleko od Bělehradu. Vody teplé a velmi zdravé se nacházejí na mnoha místech, vzláště u Budína a Pestu, které velmi lidem pomáhají a nezhojitedlné nemoci uzdravují. Jsou tam vody teplé, v kterých ryby živé jsou, a když se do studené přenášejí, umírají. V hrabství Zepuzienském nacházejí se vody, které se v kámen obracejí, a nedaleko od nich jsou, které železo v mosaz proměňují.

Uherská země jest dvojí, hořejší a dolejší; tato před Dunajem leží, druhá za Dunajem, a přes celou řeka Tibiscus teče a celá ta krajina dělí se na padesát hrabství. Města přednější jsou: Budín, hlavní město celého království, Vostřehom, Královský Bělehrad, kdežto se králové Uherští korunovali, též i pohřeb svůj měli, Pětikostelí, Řecký Bělehrad, Vesperýn, Komárno, Ráb, Prešpurk, Trnava, Zegedín, Varadín, Kašov, Tokaj, Erla, Nitře a jiná mnohá. Arcibiskupství v Uhřích

jest dvoje: vostřehomské, které pod sebou šest biskupův má, a koločenské sedm. Jsou Uhři postavy veliké a silné, zuřiví, váleční, zahálku milují, na řemesla a obchody kupecké málo dbají, řeč scytskou, která se s žádnou nesrovnává, mají. Habit uherský jaký jest, z tohoto malování poznati motci budeš, k tomu jsem turecký habit, jakožto sousedův a kteří větší díl té země drží, přidal.

Národ uherský z Scythův posel a tu krajinu opanoval, kterážto země rozličné měla obyvatele, a nejprvé v ní bydleli Pannonese, od kterých jméno Pannonia vzala, potom Gótové, lid z půlnočních krajin, po nich Hunnové, kteří od Langobardův vyhnáni jsou, a po čtyrydcíti dvou letech Hunnové, scytský národ, s Atilou, králem svým, zase té krajiny dostali, a skůro celou Evropu poplundrovali a zloupili, a svou krajinu uherskou tou loupeži velice obohatili. Po smrti pak Atilové jsou od Karla Velikého přemoženi. Za času Arnolfa císaře z krajin scytských veliké množství Uhrův neb Hunnův přišlo, a k té částce Hunnův, která po Atilovi pozůstala se připojíc, německou zemi hubili, až je Ota císař u města Aušpurku přemohši zkontil. Léta pak 1006 svatý Jindřich císař sestru svou Giselu Stefanovi, uherskému králi, za manželku dal; který skrze ni křesťanem učiněn jsa,

celou Uherskou zemi na křesťanskou víru obrátil, a ten byl první křesťanský král v Uhřích, a od něho tento Rudolf Druhý císař jest v počtu 31 křesťanský král, dědic a pán Uherské země, ačkoliv sotva polovice té země v držení jest, neb to někdy nejslavnější a nejbohatější království, pevnost a jako nějaká bašta všeho křesťanstva, těchto časů skůro na mizinu přišlo a v moc nejúhlavnějšího křesťanského jména nepřítele Turka vešlo, neb hned po smrti slavného krále Matyáše, za kralování Vladislava Kazimíra, polského krále syna, a Ludvíka, mladého krále, skrz uherskou nedbanlivost, neposlušnost a hodování k pádu se nachylovati začalo. A tak po dobytí Řeckého Bělehradu léta 1521 a po nešťastném potkání Ludvíka, uherského krále, a zahynutí jeho, Solimanus, turecký císař, větší díl Uherského království opanoval, Budín, hlavní město, léta 1541, Vostřehom a Královský Bělehrad léta 1543 dobyl. A tak Uhři nebozí zlého, blízkého a velmi mocného souseda mají, o jehožto moci, bohatství a síle abychme věděli, jak mocného máme nepřítele, vidělo mi se nětco oznámiti.

Má ten ouhlavní nepřítel náš pod sebou tyto země v Evropě: Uherské země větší díl, Bosenskou, Bulgarskou, Ráckou, Macedonskou, Řeckou zemi, Servii, Moreji, Tracii, Epirum a v

moři, jenž se Archipelagus jmenuje, vestrovy: Euboeju, Samochio, Lesbo a jiných menších mnoho, a v moři Prostředzemním znamenitý vestrov Cypr, item má paludem Meotidiem, jezero Meotidské v Tartarii, které vůkol dvou set našich mil obsahuje. V Africe má Egypt a velký díl Barbarie neb mouřenínské země, a všecko to položení od Belis de la Gomera města až do Alexandrie, až do Siene, a od města Suez až do Suachen u moře Červeného. V Asii má Natolii, neb Menší Asii celou, totižto: Bithynii, Frygii, Misii, Galetii, Pontum, Lydii, Cariei, Paflagonii, Lycii, Magnesii, Meonii, Jonii, Pamfylíi, Pisidii, Cilicii, Kapadocii, Comagenum, Syrii, císařství Trapezuntský, Armenii, Medii a královské město Tauris, Mezopotamii, Chaldei a všecko položení od Derbentu do Suez a v Arabii od Suez až do Aden, a od moře Arabského do Bassery. Veliký počet lidu do pole vyvésti může, neb při obležení Vídně a podruhý proti Karlovi Pátému u Vídně pětkrát sto tisíc lidu v poli měl, a ústavně půldruhéhokrát sto tisíc lidu jízdného pohotově má, kteří se timari jmenují a svý pole a dvory v Turcích mají; důchodu stálého ročního má osm milionů, to jest vosmdesátekrát stotísíc zlatých dukátův. A toto buď dosti o motci jeho povědíno, my se k Prešpurku navrátíme.

Prešpurk, neničko skůro v Uhřích přední město, u Dunaje v pěkné a veselé rovině leží, jest nevelké, pěkně vystavené, zámek pevný po starodávnu stavený nad městem na vysokém vrchu jest, a že jest nad samým Dunajem, nepřátelská armáda bez veliké škody pro střelbu zámeckou k Vídni se přibrati nemůže. A když předešle Solimanus byl Vídeň oblehl a po Dunaji na velkých lodích velké kusy a jiné municí k Vídni poslal, u samého města několik lodí, velkými kusy naládované, od zámecké střelby ztratil. Dunaj u města široký, nikdež jsem širšího neviděl. Třetího a čtvrtého dne října v Prešpurku jsme zůstali, a od biskupa nitřenského, místodržícího Jeho Milosti Císařské v království Uherském, dobře chováni byli.

Pátého dne října měsíce jsme v Altenburku vobědvali. Altenburk, česky Starý Hrady, městečko, a zámek u něho pevný jest, dvě věže má, náspy, na kterých velké kusy jsou, obehnaný a vodou obtočený. K večeri jsme do Rábu přijeli. Ráb město nevelké, znamenitá a hlavní hraničná pevnost Uherské země, osm mil od Prešpurku v pěkné rovině leží, jest velmi pevné, zdmi a baštami cihelnými vysokými na způsob Vídne ohražené, střelba na zdech a baštách, též i na rynku každého času pohotově jest; vokolo všeho města voda teče, neb tři řeky, které se vedle města scházejí, Ráb

otočily, totižto Dunaj, Ráb a Rabice; k půlnoční straně Dunaj, k poledni řeka Ráb, od které město jméno má, u samého města do Dunaje vpadá. Zámek v Rábu na jedné největší baště k půlnoční straně vystavený jest. Jest jistě znamenitá pevnost, jakož sami Turci vyznávali, dokud v moci jejich zůstávala, že zšíří zdýli až do Konstantinopole té podobné pevnosti nemají, a Budín, Bělehrad, Pešť nic proti ní nejsou, anobrž že ve všem tureckém panství žádná tak mocná pevnost není jako tato a Guleta v Africe, pročež i mnozí Turci k této pevnosti zdaleka jeli, aby ji ku podivení spatřili. Ta pevnost léta Páně 1594 od Synan bašete se dvakráte sto tisíci lidu jest dvadcatého dne měsíce července obležena, a potom po zahynutí při něm z obojí strany mnoho tisíců lidu dvadcatého čtvrtého září Turkům dobrovolně vzdána, kterou křesťané léta 98 osmého dne měsíce září oblehli a nevyřídívše nic, zase od též pevnosti čtvrtého dne října odtrhli, až léta 1598 v provodní neděli od pana z Švarcenberku s malým počtem lidu obzvláště Boží pomocí (prostředkem jednoho válečného nástroje petard jmenovaného, kulemi železnými a všelijakým železem a kamením nabitého, který bránu městskou, Bělehradskou řečenou, rozrazil a rozstřískal) dobytá, a zase v moc křesťanskému císaři Rudolfovi Druhému

uvedena jest, v kteréžto pevnosti třinácte set Turkův s bašetem jich zbito. Tři sta živých mužův a žen a sedm set dětí zajato, pět set zajatých křesťanův vysvobozeno a od střelby 120 velkých kusův na kolách nalezeno jest a tak z požehnání Božího ta mocná pevnost tak snadně vzata jest, která by všemu Římskému království dosti práce dala a s těžkostí velikým nákladem, několik mnoho tun neb milionů zlata a velikým krve křesťanské prolitím podmaněna a dobyta býti mohla.

Šestého října pan hrabě z Nagrolu, hejtman města, z Rábu do Vídně jel a jeho do padesáti husarův provázelo, my také za ním jsme jeli a v jedné uherské vsi sme noclehovali. Na ráno jsme se přes Dunaj přeplavili a v Prešpurku ten den zůstali. Osmého dne měsíce října do Vídně jsme se navrátili. Léta Páně 91 čtrnáctého dne měsíce února jsme z Vídně vyjeli, a že se most zlámal velký, přes Dunaj jsme se s velikým nebezpečenstvím, nebo se tehdáž led rozpouštěl a velké kusy ledu o lodi obražovali, přeplavili. A ten den sme do městečka jednoho v noci přijeli, patnáctého dne února jsme v jakés vsi přes noc zůstali, šestnáctého dne února do Třebíče na noc, sedmnáctého do Německého Brodu, osmnáctého do Kolína, devatenáctého do Prahy sme přijeli.